

Jasna Čapo - Nacionalni identitet nije homogenost kulture, predodžbi, ideja i vrijednosti, već je uključiv i otvoren, promjenjiva predodžba o tome tko i što smo!

mojzagreb.info News Portal 28.10.2024.

Sugovornica u serijalu Hrvatski nacionalni identitet, popudbina za Europsku uniju je dr. sc. Jasna Čapo, redovita članica HAZU, Razred za društvene znanosti

Jasna Čapo, etnologinja, redovita članica HAZU i znanstvena savjetnica u Institutu za etnologiju i folkloristiku u Zagrebu, magistrala je i doktorirala na University of California u Berkeleyu. U više navrata bila je stipendistica njemačke zaklade Alexander-von-Humboldt. Predavala je na studijima, etnologije i kulturne antropologije, sociologije, novinarstva, hrvatske kulture, povijesti stanovništva i medicine u Zagrebu, Dubrovniku, Rijeci, Beču, Ljubljani, Aix-en-Provenceu i Toulouseu. Održala je pojedinačna predavanja na sveučilištima ili akademijama u Europi i Australiji. Dobitnica je Državne nagrade za znanost za 1998. godine i nagrade Hrvatskog etnološkog društva za znanstvenu knjigu (2008.).

Teme njezina znanstvenoistraživačkog rada obuhvaćaju povijest, epistemologiju i metodologiju etnologije, povijest obitelji i kućanstava, antropologiju rituala, oblikovanje (nacionalnog) identiteta u suvremenosti, izbjegličke i ekonomske migracije, povratničke migracije, recentnu imigraciju u Hrvatsku i urbane transformacije. Autorica, (su)autorica i (su)urednica je petnaest knjiga i zbornika i preko stotinu znanstvenih radova objavljenih u zemlji i u inozemstvu. Izdvajaju se danas nezaobilazne znanstvene sinteze hrvatske tradicijske kulture i društva (monografije *Etnografija. Svagdan i blagdan hrvatskoga puka i Hrvatski uskršni običaji*), studija o prisilnoj migraciji vojvođanskih Hrvata u Hrvatsku tijekom 1990-ih (*Strangers Either Way. The Lives of Croatian Refugees in Their New Home*; hrvatsko i američko izdanje), monografija o ekonomskoj migraciji Hrvata u Njemačku 1960-ih godina i njezinim posljedicama kroz vrijeme (*Zwei Zuhause. Kroatische Arbeitsmigration nach Deutschland als transnationales Phänomen*; hrvatsko i njemačko izdanje).

VIJESTI - GRADSKE

PJESMA DANA - Zvonimir Golob

16.11.2024.

Videoigranje s umjetnošću - poziv na interaktivnu izložbu

16.11.2024.

U HNK Split premijera Robi K. / Crvenkapa je mrtva – djetinjim pitanjima protiv dogmatskih odgovora!

16.11.2024.

Časopis Nova Akropola - novi broj

16.11.2024.

Otvoreno je prvo ovogodišnje sezonsko klizalište u Sesvetama

16.11.2024.

Glas Koncila - u novom broju Glasa Koncila od 16. studenog čitajte...

16.11.2024.

56. Zlatna pirueta u Zagrebu od 05. do 07. prosinca 2024. godine

15.11.2024.

Umro je istaknuti hrvatski i američki onkolog i znanstvenik prof. dr. sc. Luka Milas

15.11.2024.

"Sokol ga nije volio" dramski tekst Fabijana Šovagovića ponovo u Zagrebu

15.11.2024.

Zagrebačka županija uključila se u humanitarni projekt „Dobri ljudi djeci Hrvatske“

15.11.2024.

VIJESTI - HRVATSKA

Zimska služba Zagrebačke županije spremna za nadolazeću zimu

16.11.2024.

Razgovor s Gabrielom Bošnjakom, poduzetnikom i politički angažiranom mladom osobom

09.11.2024.

Za Martinje zagrebačka policija isključila 132 vozača

09.11.2024.

U Hrvatskoj ostvareno 616 tisuća dolazaka više nego lan

02.11.2024.

U Zagreb stigla ljupka mlada deva

Kako ste Vi osobno doživjeli promjene hrvatskog nacionalnog identiteta tijekom Vaše akademske karijere? Jer, nacionalni identitet je dinamičan društveni fenomen, čije ste pojavne oblike analizirali tijekom cijele znanstvene karijere. Koji su bili najznačajniji pomaci i prekretnice?

U počecima moje akademske karijere sredinom 1980-ih godina u akademskim se krugovima nije uopće raspravljalo o nacionalnom identitetu, kao uostalom ni o identitetu općenito. Identitet tih godina postaje predmet analiza europskih kolega, dok su kod nas tek ključni događaji 1990-ih potaknuli brojne etnološke i kulturnoantropološke rasprave o identitetu. Bilo je to doba u kojem smo u Hrvatskoj svjedočili egzistencijalnoj ugrozi i epohalnim društveno-političkim promjenama, doba u kojem su se pitanja nacije i identiteta sama od sebe nametnula za istraživanje. Tada pišem i svoje prve radove o toj temi, čak i *plaidoyer* za istraživanje nacionalnog identiteta. Pisanja o identitetu u hrvatskoj etnologiji reflektiraju teško razdoblje ratnoga i poratnoga stvaranja hrvatske države; s manje ili više kritičkoga odmaka hrvatski etnolozi i kulturni antropolozi *sudjeluju u proizvodnji* hrvatskoga identiteta 1990-ih. Tada nastaju velike etnografske monografije o hrvatskoj seljačkoj kulturi, kulturi koja se u klasičnoj etnologiji smatrala temeljem nacionalne kulture. To su, među ostalima, monografije o hrvatskim božićnim, uskršnjim, pokladnim i svadbenim običajima; tada se u organizaciji Ministarstva kulture organizira putujuća izložba o hrvatskoj tradicijskoj kulturi i objavljuje impozantan popratni katalog na tri jezika; malo kasnije nastaju i velike regionalne etnografske izložbe (npr. Slavonija i Baranja) također s popratnim katalozima. U Matici hrvatskoj su u nekoliko navrata održani simpoziji na kojima su ugledni stručnjaci raspravljali o hrvatskom identitetu... Hrvatska je u prvih desetak-petnaestak godina svoje samostalnosti bila gladna sintetičkih prikaza tradicijske (seljačke) kulture i refleksija o sebi samoj. No, glad je uskoro zasićena i premda su naše monografije gotovo odmah nakon objavljivanja rasprodane, nijedna nije doživjela drugo izdanje.

Zašto? Što se dogodilo?

Može se pretpostaviti da je do manje potražnje nacionalnih identitetnih sadržaja došlo jer nakon reintegracije teritorija nacija više nije bila ugrožena izvana ni njezina opstojnost upitna. K tome, Hrvatska se od tada suočava s nizom drugih društvenih izazova koji počinju rastakati naciju homogeniziranu u ratnim događajima: javljaju se disonantne kulture pamćenja, društvo se sve više polarizira oko pitanja interpretacije prošlosti i dominantnih vrijednosti, povratak srpskih izbjeglica nosi svoje prijeponske, višedesetljetno antišambriranje u europskim integracijama je zamorilo i najentuzijastičnije eurofile, deficiti gospodarske i političke tranzicije, „tranzicijski pesimizam“ (I. Burić i D. Bagić), snažna ekonomska kriza i spori oporavak petnaestak godina nakon osamostaljenja angažiraju javnost, masovno no od politike ignorirano iseljavanje i odnedavno masovno useljavanje stranih radnika novi su aspekti demografskih kretanja... sve su to teme od vitalnoga nacionalnoga interesa koje zaokupljaju javnost. Neke od njih imaju i identitetski predznak, no one ga drugačije formuliraju i drugačije potiču javnost da se njima bavi. Drugim riječima, identitetna pitanja se više ne oblikuju iz očista vanjskih prijetnji kao 1990-ih već iz očista unutarnjih društvenih podjela i tenzija.

dr. sc. Jasna Čapo

U kojoj mjeri su povijesni događaji, poput raspada Jugoslavije i Domovinskog rata, utjecali na oblikovanje hrvatskog nacionalnog identiteta?

Djelomično sam u prethodnom odgovoru već komentirala i ovo pitanje. Raspad Jugoslavije i Domovinski rat su bili utemeljujući događaji u suvremenome hrvatskom društvu. Izravno su utjecali na hrvatski identitet, oblikujući ga kao nacionalni državni identitet, dok je nastanak samostalne države stvorio institucionalne uvjete za daljnju sustavnu proizvodnju nacionalnog identiteta i lojalnosti kroz obrazovni sustav i medije. No, gore je već naznačeno da tek što je započeo, taj je proces bio višestruko otežan društvenim i gospodarskim kretanjima i polemikama oko temeljnih vrijednosti te je Hrvatska od procesa utvrđivanja i njegovanja identiteta ubrzo skliznula u političko-ideološka natezanja oko konkurentnih identitetskih i vrijednosnih predodžbi. Pritom se u javnosti i među političarima ne razumije da je nacionalni identitet po definiciji složen i mnogoznačan, da je dinamičan fenomen podložan društvenoj mijeni, da je pitanje identiteta uvijek i političko pitanje no da to ne umanjuje osjećaj pripadnosti ljudi istoj zajednici.

Kako su procesi globalizacije i eurointegracije utjecali na percepciju hrvatskog identiteta, kako unutar Hrvatske tako i u inozemstvu, osobito u dijelu hrvatske nacije kojeg imenujemo dijasporom ili/i iseljeništvom?

Svi se gore opisani procesi naravno odvijaju unutar svjetskih globalnih i europskih događanja, a otkako smo dio eurointegracija one izravno utječu na hrvatsko društvo. Ulaskom u eurointegracije Hrvatska se postupno oslobodila postjugoslavenskoga sindroma (M. Kasapović) odnosno percepcija da pripada nekom postjugoslavenskom društvenom amalgamu koje čine države proizašle iz SFRJ. Za brojne hrvatske iseljenike u europskim državama, hrvatsko članstvo u EU donijelo je veliko olakšanje, jer tamo više nisu tretirani kao građani iz „trećih zemalja“, nego hrvatskim državljanstvom automatski postaju ravnopravni građani nacionalnih država u kojima žive. Biti političkim Hrvatom danas znači biti i politički Europljaninom. To je usporilo napuštanje hrvatskog državljanstva (osobito među potomcima iseljenika) radi uzimanja državljanstva u zemlji prebivanja, napose u Njemačkoj. Istodobno, za prekomorske hrvatske iseljenike i njihove potomke Hrvatska kao dio EU postaje vrlo privlačna, jer im posjedovanje hrvatskoga državljanstva i putovnice otvara vrata useljavanju u EU. Tako npr. hrvatski iseljenici i njihovi potomci u Južnoj Americi koji u manjoj mjeri razumiju i govore hrvatski jezik, s hrvatskom domovnicom mogu kapitalizirati svoje materinske jezike (španjolski ili portugalski) useljavanjem u Španjolsku ili Portugal. Neki će hrvatsku putovnicu iskoristiti za otići i u druge europske zemlje. To je proces o kojemu se u Hrvatskoj uopće ne raspravlja kad se danas govori o poticanju dolaska i privlačenju potomaka južnoameričkih iseljenika na useljavanje u Hrvatsku. Taj proces može imati ambivalentne posljedice, kako smo već vidjeli u slučaju povratka Argentinaca slovenskih korijena u Sloveniju—Slovenija je nakon ulaska u EU poslužila samo kao odskočna daska za njihovu daljnju mobilnost prema drugim europskim zemljama.

Postoje li identitetske posebnosti najnovijeg hrvatskog iseljništva, koji su napustili zemlju posljednjih godina, nakon ulaska Hrvatske u EU?

Ne mogu govoriti o njihovim identitetskim posebnostima, no mogu nešto reći o njihovom sociodemografskom profilu. Riječ je o ogromnoj populaciji od oko 400.000 osoba koje su odselile između 2013. i 2022., što Hrvatsku karakterizira kao zemlju s jednim od najnepovoljnijih demografskih trendova u EU. U samo deset godina ispražnjene su cijele regije. Otišao je mlađi dio fertilnoga kontingenta (što dodatno otežava situaciju, jer uzrokuje daljnji pad nataliteta). Premda se znalo isticati da iseljavaju osobe s visokom naobrazbom, čini se da iseljavaju građani svih razina obrazovanja i različitih zanimanja, osobito medicinske sestre, zanatlije i građevinski radnici svih profila, te osobe u uslužnim djelatnostima (A. Akrap i K. Ivanda). Jedno istraživanje među osobama koje razmatraju mogućnost iseljavanja 2020. i 2021. otkrilo je još neke zanimljive karakteristike mogućih iseljenika: sve značajniji udio žena i starijih osoba, udio visokoobrazovanih potencijalnih iseljenika odgovara njihovom udjelu u općoj populaciji, pretežu osobe sa srednjom stručnom spremom, o iseljavanju razmišljaju i zaposleni i nezaposleni i sl. (I. Burić). Sociolog Burić interpretira da su motivi iseljavanja primarno izraz strukturnih karakteristika hrvatskoga društva (spor i neinkluzivan ekonomski razvoj zbog premreženosti države klijentelističkim aranžmanima) i sekundarno, općeg nezadovoljstva stanjem u zemlji, te ne predviđa skorašnje zaustavljanje snažnoga trenda iseljavanja.

Kako biste opisali hrvatski nacionalni identitet danas? Koje su njegove ključne značajke i vrednote?

Jako teško pitanje, na koje je bilo puno lakše odgovoriti prije dvadesetak-tridesetak godina nego što je to danas. U ratnim se događanjima, u doba fizičke ugroze, hrvatski identitet kristalizirao ponad svih društvenih razlika kao monolitan, jednoznačan, ujedinjen. Danas su u prvi plan došle raznolike društvene silnice i razumijevanja hrvatskoga identiteta.

To su ti tzv. "kulturni ratovi" koji vode do duboke društvene polarizacije upravo na identitetskim pitanjima. Kako to komentirate?

Društveni sukobi oko vrijednosti i identitetskih pitanja u post-modernim društvima nisu samo naša specifičnost. Kao društvene činjenice ne treba ih zanemarivati. No, ne treba ih političkim borbama ni potpirivati. Naime, u nas društveni i politički prijevori i polemike služe oportunističkim političarima za javne međusobne obračune i produbljivanje vrijednosnih i identitetskih razlika među građanima. Procjenjujem da se taj proces udomaćio u posljednjih desetak-petnaestak godina. Danas je toliko normaliziran, da se društvo doima duboko polarizirano. No, nisam sigurna je li to odgovara stvarnom stanju stvari i tko su akteri te polarizacije. Današnje različite ideje hrvatskoga identiteta, naspram jasnijoj i jedinstvenijoj predodžbi 1990-ih, zapravo govore u prilog teorijskih postavki da je identitet predodžba i percepcija nastala u specifičnom društveno-političkom kontekstu, a ne objektivna zbilja. Zbog svoje kontekstualiziranosti identitet je promjenjiva i dinamična povijesna kategorija koja se formira u odnosu na relevantne druge unutar postojećih konstelacija moći i specifičnih diskurzivnih formacija. Stoga su iskazi o identitetu stalno u mijeni, i mogu biti različiti od osobe do osobe. O tome sam govorila u razgovoru kojega smo vodili pred desetak i više godina. No, i nadalje svakodnevna poimanja i pisanja o identitetu nastoje utvrditi njegove značajke jednom za svagda pripisujući ih cjelokupnom kompleksnom društvu u kojemu živimo. Još uvijek postoje pokušaji da se opišu njegove sastavnice, da se napravi inventar „pravih“ hrvatskih obilježja pa nam se nude priče o hrvatskoj prošlosti i karakteristikama ljudi i društva, koje kao da su pisane za djecu. Naciju ne treba infantilizirati (dovoljno je globalnih trendova koji to čine), nego je treba podučiti da nacionalni identitet ne podrazumijeva homogenost kulture, predodžbi, ideja i vrijednosti, da je identitet ukljuživ i otvoren, da je promjenjiva predodžba o tome tko i što smo, oslonjena na ali ne i identična kulturnim sadržajima. Zato i ne mogu izravno odgovoriti na Vaše prethodno pitanje da opišem današnji hrvatski identitet.

No nešto ipak možete reći?

Mogu, s osloncem na tezi da identitet nije popis sastavnica određenih, isključivo hrvatskih obilježja nego je široka, uključiva i obuhvatna ideja i predožba ili, još bolje, predodžbe o Hrvatima. Odgovor mogu donekle formulirati s osloncem u etnološkim istraživanjima koja su vrlo jasno pokazala heterogenost hrvatske kulture. Regionalne specifičnosti triju tradicijskih hrvatskih kultura (jadranska/ mediteranska, panonska/srednjoeuropska, dinarska/balkanska) koje nam opisuje etnologija zadržale su se do danas, čak i u urbanim središtima i one su osnova „hrvatskih različitosti u istosti“. One su i rezultat europskih kulturnih susreta i miješanja. Uz to, različitosti se generiraju iz obrazovnih, ideoloških, socio-ekonomskih/klasnih, dobrih, etničkih, profesionalnih i inih obilježja društvenih skupina. Sve to stvara amalgam današnjih različitih ideja i iskaza o hrvatskom identitetu koji danas, kad nacija više nije ugrožena vanjskim neprijateljem, dolaze u prvi plan i koje čine naše identitete. Kako se dugo bavim hrvatskim iseljeništvom, rekla bih i kako je ono također izvorom posebnoga, emocionalno snažno obojanoga identiteta, koji se realizira izvanteritorijalno ili u zemlji (među povratnicima i useljenicima hrvatskoga podrijetla) i nosi oznake hibridnih kultura i transnacionalnih pripadnosti. Iz svega navedenoga moguće je, i potrebno, stvoriti politiku nacionalnoga identiteta koja će biti široka, uključiva, otvorena prema budućnosti. No, za takav dugoročni i vizionarski projekt ne vidim da ima kapaciteta. Nekoliko se bivših predsjednika latilo toga posla, no s nikakvim rezultatom.

Koji su najveći izazovi s kojima se suočava hrvatski nacionalni identitet u 21. stoljeću? Kako vidite razvoj hrvatskog nacionalnog identiteta u budućnosti? Koji su potencijalni trendovi i izazovi?

Ovo se pitanje tiče i sadašnjosti i budućnosti. Mislim da bismo se svi složili oko barem dva-tri ključna izazova hrvatske nacije i nacionalnog identiteta danas i u budućnosti. Prvi je demografska situacija. Na dugoročno negativne trendove koji su se začeli još u drugoj polovini prošloga stoljeća demografi nas upozoravaju već pedeset godina. Na žalost, ne nailaze na pažljive i zabrinute slušače među političarima, kojima je doseg planiranja i vizioniranja srednjoročni. Stoga danas imamo ogroman problem ne samo najvećega relativnog pada stanovništva u EU u posljednjih deset godina (9,4 posto, A. Akrap i K. Ivanda), nego i popratne probleme takve situacije: depopulacija, starenje stanovništva, nedostatak radne snage koje u posljednje dvije godine prati ogroman porast imigrantske populacije uglavnom iz azijskih zemalja. Ni hrvatska javnost ni političari nisu osvijestili kakve će to društvene posljedice imati, i to ne samo u identitetnom smislu već i za ekonomske i društvene procese u budućnosti. Drugi je veliki izazov gubitak hrvatskoga prostora, kako su problem imenovali vodeći hrvatski arhitekti i urbanisti 2023. u Deklaraciji o hrvatskom prostoru. Potpisnici deklaracije smatraju geografski, prirodni i kulturni prostor, nakon ljudi, najvrjednijim „nacionalnim blagom“. Istodobno, uočavaju kako se desetljećima zbog nekontrolirane izgradnje, uzurpacije i koruptivnih manipulacija, komodifikacije kulture i turističkoga konzumerizma taj prostor pustoši i obezvrjeđuje njegovo „zadivljujuće urbanističko i arhitektonsko nasljeđe“ i prirodni resursi, dovodeći u pitanje njegovu opstojnost. Stoga traže hitnu dugoročnu zaštitu hrvatskoga prostora u odredbama Ustava RH i integralno održivo upravljanje njime, kako ne bi bio izgubljen za buduće naraštaje. Obje ove prijetnje nacionalnom identitetu dijametralno su suprotne prijetnjama hrvatskoj opstojnosti iz 1990-ih. Ta činjenica sjajno ilustrira promjene u našim naracijama o identitetu i njihovu ovisnost o društvenome kontekstu: u prošlosti je nacionalni prostor trebalo braniti od vanjskih presizanja, danas mi sami ugrožavamo taj isti prostor njegovom bespoštednom eksploatacijom. Ujedno taj pomak svjedoči i o vrijednosnoj promjeni prema ekološkoj valorizaciji i očuvanju kulturnoga nasljeđa državnoga prostora. Konačno, treći izazov s kojim se nosi hrvatsko društvo, trajnije je prisutan, i može se locirati u njegovoj institucionalnoj nesređenosti, netransparentnom i neinkluzivnom funkcioniranju institucija, što su sve stručni termini za trajno prisutnu korupciju i klijentelizam. Sve nabrojano nisu samo izazovi našem društvu i identitetu već su i istinske prijetnje. Paralelno, javljaju se i indirektne izvanjske prijetnje, to su ratovi koji se vode u našoj neposrednoj blizini.

No nešto ipak možete reći?

Mogu, s osloncem na tezi da identitet nije popis sastavnica određenih, isključivo hrvatskih obilježja nego je široka, uključiva i obuhvatna ideja i predožba ili, još bolje, predodžbe o Hrvatima. Odgovor mogu donekle formulirati s osloncem u etnološkim istraživanjima koja su vrlo jasno pokazala heterogenost hrvatske kulture. Regionalne specifičnosti triju tradicijskih hrvatskih kultura (jadranska/ mediteranska, panonska/srednjoeuropska, dinarska/balkanska) koje nam opisuje etnologija zadržale su se do danas, čak i u urbanim središtima i one su osnova „hrvatskih različitosti u istosti“. One su i rezultat europskih kulturnih susreta i miješanja. Uz to, različitosti se generiraju iz obrazovnih, ideoloških, socio-ekonomskih/klasnih, dobrih, etničkih, profesionalnih i inih obilježja društvenih skupina. Sve to stvara amalgam današnjih različitih ideja i iskaza o hrvatskom identitetu koji danas, kad nacija više nije ugrožena vanjskim neprijateljem, dolaze u prvi plan i koje čine naše identitete. Kako se dugo bavim hrvatskim iseljeništvom, rekla bih i kako je ono također izvorom posebnoga, emocionalno snažno obojanoga identiteta, koji se realizira izvanteritorijalno ili u zemlji (među povratnicima i useljenicima hrvatskoga podrijetla) i nosi oznake hibridnih kultura i transnacionalnih pripadnosti. Iz svega navedenoga moguće je, i potrebno, stvoriti politiku nacionalnoga identiteta koja će biti široka, uključiva, otvorena prema budućnosti. No, za takav dugoročni i vizionarski projekt ne vidim da ima kapaciteta. Nekoliko se bivših predsjednika latilo toga posla, no s nikakvim rezultatom.

Koji su najveći izazovi s kojima se suočava hrvatski nacionalni identitet u 21. stoljeću? Kako vidite razvoj hrvatskog nacionalnog identiteta u budućnosti? Koji su potencijalni trendovi i izazovi?

Ovo se pitanje tiče i sadašnjosti i budućnosti. Mislim da bismo se svi složili oko barem dva-tri ključna izazova hrvatske nacije i nacionalnog identiteta danas i u budućnosti. Prvi je demografska situacija. Na dugoročno negativne trendove koji su se začeli još u drugoj polovini prošloga stoljeća demografi nas upozoravaju već pedeset godina. Na žalost, ne nailaze na pažljive i zabrinute slušače među političarima, kojima je doseg planiranja i vizioniranja srednjoročni. Stoga danas imamo ogroman problem ne samo najvećega relativnog pada stanovništva u EU u posljednjih deset godina (9,4 posto, A. Akrap i K. Ivanda), nego i popratne probleme takve situacije: depopulacija, starenje stanovništva, nedostatak radne snage koje u posljednje dvije godine prati ogroman porast imigrantske populacije uglavnom iz azijskih zemalja. Ni hrvatska javnost ni političari nisu osvijestili kakve će to društvene posljedice imati, i to ne samo u identitetnom smislu već i za ekonomske i društvene procese u budućnosti. Drugi je veliki izazov gubitak hrvatskoga prostora, kako su problem imenovali vodeći hrvatski arhitekti i urbanisti 2023. u Deklaraciji o hrvatskom prostoru. Potpisnici deklaracije smatraju geografski, prirodni i kulturni prostor, nakon ljudi, najvrjednijim „nacionalnim blagom“. Istodobno, uočavaju kako se desetljećima zbog nekontrolirane izgradnje, uzurpacije i koruptivnih manipulacija, komodifikacije kulture i turističkoga konzumerizma taj prostor pustoši i obezvrjeđuje njegovo „zadivljujuće urbanističko i arhitektonsko nasljeđe“ i prirodni resursi, dovodeći u pitanje njegovu opstojnost. Stoga traže hitnu dugoročnu zaštitu hrvatskoga prostora u odredbama Ustava RH i integralno održivo upravljanje njime, kako ne bi bio izgubljen za buduće naraštaje. Obje ove prijetnje nacionalnom identitetu dijametralno su suprotne prijetnjama hrvatskoj opstojnosti iz 1990-ih. Ta činjenica sjajno ilustrira promjene u našim naracijama o identitetu i njihovu ovisnost o društvenome kontekstu: u prošlosti je nacionalni prostor trebalo braniti od vanjskih presizanja, danas mi sami ugrožavamo taj isti prostor njegovom bespoštednom eksploatacijom. Ujedno taj pomak svjedoči i o vrijednosnoj promjeni prema ekološkoj valorizaciji i očuvanju kulturnoga nasljeđa državnoga prostora. Konačno, treći izazov s kojim se nosi hrvatsko društvo, trajnije je prisutan, i može se locirati u njegovoj institucionalnoj nesređenosti, netransparentnom i neinkluzivnom funkcioniranju institucija, što su sve stručni termini za trajno prisutnu korupciju i klijentelizam. Sve nabrojano nisu samo izazovi našem društvu i identitetu već su i istinske prijetnje. Paralelno, javljaju se i indirektne izvanjske prijetnje, to su ratovi koji se vode u našoj neposrednoj blizini.

dr. sc. Jasna Čapo

Kako možemo očuvati i promicati hrvatski nacionalni identitet u kontekstu sve veće globalizacije i multikulturalnosti?

Identitet se djelomično oslanja na baštinu. Ako baštinu shvatimo kao reinterpretaciju tradicije da bi se tumačila i stvarala sadašnjost u svrhe koje mogu biti obrazovne, turističke, zabavne ili identitetne, onda je briga o baštini jedan od načina njegovanja hrvatskoga nacionalnog identiteta. U nas je baštinska sfera izrazito jaka—mnoštvo je udruga i kulturnoumjetničkih društava koji predstavljaju baštinu, izvode je u raznim prilikama, lokalnim proslavama ili na festivalima. Na takav se oblik djelovanja snažno oslanjaju i hrvatske iseljeničke zajednice širom svijeta, predstavljajući hrvatske posebnosti u multikulturnim zajednicama u kojima žive. No, identitet stalno i stvaramo iznova. Stoga identitet treba shvatiti i kao projekt (Z. Bauman), kao viziju i projekciju koja je ujedno i zalag budućnosti zajednice i identiteta. Tu imamo slobodu odlučivanja što želimo i kako želimo da Hrvatska izgleda u budućnosti. Kao zemlja koja razvija (ekološku) poljoprivredu i čuva svoje resurse? Možda kao zemlja visokokvalitetnih tehnoloških proizvoda i IT industrije? Kao otvorena i uključiva zemlja vrijednih i odgovornih ljudi i bogate kulturne tradicije? Ili nešto četvrto? Unatoč mnoštva strateških dokumenata ne vidim da Hrvatska ima jasnu dugoročnu viziju svoje budućnosti i identiteta. Prečesto su strategije samo deklarativne, a ne vode stvaranju konkretnih uvjeta za ravnomjeran, održiv i uključiv razvoj društva. Možda bi se za početak obnašatelji vlasti mogli fokusirati na prije spomenutu devastaciju hrvatskoga prirodnoga i kulturnoga prostora, koja prijeti da dovede u pitanje i sve drugo što se s tim prostorom eventualno može raditi. Trebali bi osmisliti cjelovitu politiku

drugo što se s tim prostorom eventualno može raditi. Trebali bi osmisliti cjelovitu politiku povratka hrvatskih iseljenika i njihovih potomaka razumijevajući sve njezine kompleksne aspekte (povratak iz raznih zemalja dijametralno različitih kohorti i generacija iseljenika i njihovih potomaka traži i neke odluke o ciljanim skupinama povratnika) i usuglašavajući djelovanje svih državnih institucija da se olakša i pospješi njihova inicijalna (re)integracija u društvo. Kao nositelji hibridnih oblika kultura ti bi ljudi bili značajni čimbenici pluralizacije i globalizacije hrvatskoga društva, a ujedno su, kad je riječ o ranijim iseljeničkim kohortama i njihovim potomcima, i izvrstan primjer transgeneracijskoga prijenosa i očuvanja nacionalnog identiteta izvan državnoga teritorija. Oni jasno opovrgavaju tezu da globalizacija nepovratno izjednačuje nacionalne kulture i identitete. Iz mog istraživačkog iskustva znam da su to ljudi koji vole Hrvatsku, oduševljavaju se njezinim prirodnim ljepotama, a istodobno su kritični prema funkcioniranju institucija, političkoj kulturi, ekonomiji i raširenoj korupciji. Ne očekuju nikakav poseban tretman ni povlastice bilo koje vrste. Kao i svi drugi građani očekuju jednak odnos institucija prema svima i mogućnost da s osloncem na svoja znanja i sposobnosti pridonese pozitivnim promjenama u društvu. Politika hrvatskoga identiteta izgrađena samo na ovih nekoliko karakteristika ujedinila bi sve hrvatske građane u projektu osiguranja razvoja za budućnost.

razgovor vodio: Petar Kolovrat u listopadu 2024. godine

**tekst je objavljen uz financijsku potporu Agencije za elektroničke medije iz programa za poticanje novinarske izvrsnosti*

**dozvoljeno je prenošenje sadržaja uz objavu izvora i imena autora*

foto: privatni album Jasna Čapo

mojzagreb.info

POVEZNICE:

Jasna Čapo dr. sc. Jasna Čapo identitet Nacionalni identitet
hrvatski identitet Europska unija popudbina za Europsku uniju kultura
politika društvo Petar Kolovrat Identitetske politike Etnologinja dr. sc. Jasna Čapo
povijesni događaji hrvatska Europska unija

PODIJELITE:

[f Share](#) [X Tweet](#) [Email](#) [Share](#) [Share](#) [Share](#)

< PRETHODNA VIJEST

Zagreb u pokretu - Besplatne radionice inkluzivnog vježbanja

SLJEDEĆA VIJEST >

Više nije upitno, hoće li ljudi prihvatiti
Novi svjetski poredak, nego, hoće li ga
prihvatiti dobrovoljno ili uz upotrebu sile
- piše Matija Varga

mojzagreb.info News Portal

News Portal MojZagreb.info je dnevni news servis grada Zagreba s informacijama iz Zagreba, Zagrebačke županije, Hrvatske i svijeta

